

Landbruget 1892.

Af

H. Hørtel,

Redaktør, cand. polit.

De Slag, som det engelske Indførselsforbud, Karantænen — dikteret af Kolerafrygten — og Mund- og Klovesygen tilføjede vort Landbrug i 1892, have ikke ladet saa dybe Spor efter sig, som man strax frygtede. For saa vidt har Landbruget da nogen Grund til at være tilfreds, men med denne indirekte og ret tarvelige Tilfredsstillelse maa det lade sig nøje, thi det forløbne Aar har kun været et Middelaar, og det vil jo nu sige saa saare lidt, for de fleste Produkters Vedkommende kun sige vanskelig Afsætning til lave Priser.

En Tid tegnede det til at blive anderledes. Takket være Vejrliget — rigelig Nedbør i Sommerens Begyndelse, da Sæd og Græs trængte til stærk Væde, Sol og Varme i dens sidste Maaned, da Modningen stod for — blev Kornhøsten god Landet over. Og blev end Høsten langvarig, besværlig og dyr, og led end Kornets Kvalitet en Del under Regnen, var denne dog ikke saa stadig, at den kunde virke ødelæggende, og i det Hele og Store kom Sæden godt i Hus. Bedst

var Høsten for Vaarsædens Vedkommende, hvad der jo har sin Betydning, da Vaarsæden indtager et betydelig større Areal end Vintersæden. Af de 4 Hovedkornsorter synes Byghøsten — i al Fald i kvantitativ Henseende — at have givet det rigeste Udbytte.

Ogsaa Høhøsten og Sommergræsningen gave et godt Resultat, hvad der med Nutidens store Kvæghold er af langt større økonomisk Betydning end tidligere; ved det sjældent gunstige Vejr i Maj og Juni Måned blev Græsningen god og gav Sommeren igennem rigeligt Underhold for Besætningerne, Agerhøet har Landet over givet et rigtig godt Udbytte, medens Enghøet, særlig i Jylland, ikke var slet saa godt som Agerhøet. Alt i Alt har da Høsten 1892 været ualmindelig rig, særlig i Mængde, men ogsaa af Beskaffenhed.

Men det gode Udbytte har desværre ikke kunnet sælges til lønnende Priser. Ja, Noteringerne for Korn have ikke blot været lave, men ofte kun nominelle, Salg har været vanskeligere at faa i Stand end kendt i mange Aar, og ofte har det næsten været umuligt.

De lave Priser have været en slem Skuffelse for Landmændene. Aaret før havde jo Ruslands exceptionelle Udførselsforbud virket stærkt stimulerende paa Noteringerne og vakt Forventning om en varigere Bedring, men Haabet skuffedes. Overanspændelsen i 1891 synes at have medført en Slappelse i 1892, der har øvet en skæbnesvanger Indflydelse paa Salget af Avlen. I de 3 sidste Aar vare Priserne paa de 4 Hovedkornsorter — efter Noteringerne i Ugeskrift for Landmænd — for sidste Uge af September og December i Øre pr. 100 Pd.:

	1890		1891		1892	
	Sept.	Decbr.	Sept.	Decbr.	Sept.	Decbr.
Hvede.....	640	630	755	810	575	562
Rug.....	555	532	740	752	540	502
Byg.....	550	542	580	665	520	500
Havre.....	515	520	640	700	500	532

Inden Høsten kom vel i Hus, vare Priserne nede paa Firsernes Lavmaal, den rige Afgrøde fyldte da vel Landmandens Lade, men ikke hans Pung, og dens forventede Indflydelse paa Landbrugets — og Landets — Velstand er desværre bleven en Illusion.

Da man endnu trods Overgangen til »det nye System«, til Mælkeridrift og Kreaturavl, dog overalt i Egnene med nogenlunde gode Jorder skal sælge en ikke ubetydelig Del Sæd, i al Fald for at faa den ombyttet med mere kvælstofrige Foderstoffer, ere de lave Sædpriser et stort økonomisk Tab for Landbruget. Tidligere, da Agerbruget var baseret paa Kornavl, da »Kvæget var et nødvendigt Onde«, havde Kornpriserne dog en ganske anderledes Betydning end nutildags. Alt i adskillige Aar have Landmændene taget deres Hovedindtægt hjem ved Salget af Fedevarer: Smør, Flæsk, Kød og Svin, og det er nu den dyriske Produktion, der bærer Landbruget.

Kvægbruget har i det forløbne Aar gentagne Gange været truet. Først ved det Indførselsforbud, som England dekretede den 4. Februar. Uanet og uventet kom Forbudet, der motiveredes ved, at paa Islington Kvægmarked vare tre danske Kreaturer fundne

angrebne af Mund- og Klovesyge. Ingen anede, at denne smitsomme Sygdom fandtes hos os, og den hurtige Undersøgelse, der iværksattes, viste ogsaa, at den ikke fandtes — endnu. Desværre skulde den dukke op 8 Maaneder senere og i Aarets sidste 3 Maaneder vise sig flere Steder i Landet, rimeligvis indført hertil med Klidsække fra Tyskland, hvor Sygdommen har stor Udbredelse og ret har faaet Borgeleje. Det engelske Forbud medførte vel Tab for de Kvægfedere, der arbejdede med Englands Behov for Øje, men det medførte ikke den frygtede Nedgang i Kvægpriserne, der hele Aaret have været jævnt gode, takket være vor paany indarbejdede Forbindelse med Tyskland. Allerede fra 1890 har vor Kvægudførsel i langt den overvejende Grad søgt til vor Nabo mod Syd, og i 1891 — altsaa før det engelske Forbud — udførte vi c. 90,000 Stkr. Kvæg til Tyskland, men kun 21,000 Stkr. til England. Tyske Kvæghandlere møde hver Torsdag paa Københavns Marked, hvor de gennemsnitlig opkøbe 2—300 Kreaturer (en enkelt Uge er der opkøbt over 600 Stkr.) — Mund- og Klovesygens Tilstedeværelse har selvfølgelig medført væsentlige Ulemper for Kreaturholdet; den har nødvendiggjort den største Forsigtighed, Staldenes Afspærring, lokale Udførselsforbud og Forbud mod Kvægmarkeder etc., og i den korte Tid, i hvilken Udførselen fra Sjælland var forbudt, vare Priserne selvfølgelig trykkede her. Men paa den anden Side synes det, at de energiske Forholdsregler, der ere tagne mod Sygdommen, delvis skulle krones med Held: Sygdommen optræder forholdsvis sporadisk, uden nogen meget alvorlig Karakter, og maa vi end være forberedte paa, at vi ikke slippe den hurtigt, vil det dog

maaske lykkes os at holde den indenfor nogenlunde snævre Grænser. Den 10. Novbr. paabød den danske Regering strængt Dyr lægeeftersyn med de til Udførsel bestemte Dyr, 2 Dage senere forbød Tyskland Indførsel, saavel landværts som søværts, af Drøvtyggere og Svin fra Danmark til Hertugdømmerne. Hensigten med Forbudet er at beskytte Slesvig, der hidtil har været ganske fri for Sygdommen, mod at blive smittet. Til Hamburg (ogsaa via Kiel) og til det øvrige Tyskland kan der frit indføres fra Danmark, ny Udførselsruter ere aabnede mellem Hamburg—Esbjerg—Aalborg, de tyske Opkøbere give stadig Møde paa Københavns Kvægtorv — vor Kreaturexport har da lidt mindre ved disse triste Forhold, end man strax frygtede. Det tyske Marked synes, med det tiltagende Forbrug og den stagnerende Kvægstyrke, stadig at kunne modtage vort Overskud af Kvæg.

Overskudsudførselen af Hornkvæg og Kalve har i de 3 sidste Landbrugsaar (1. Oktober—30. Septbr.) været:

	Hornkvæg.	Kalve.
	Stkr.	Stkr.
i 1889—90	108,000	18,000
- 1890—91	89,000	6,000
- 1891—92	93,000	1,700

Det engelske Indførselsforbud var mere afgørende for vor Faareexport, der udelukkende gik over Nordsøen. Nu er der bygget et Slagteri i Esbjerg, baseret paa Handelen med slagtet Faarekød til London. Det vil bero paa denne Handel, der heldigvis synes at være rentabel, om Faareholdet skal kunne vedligeholdes.

Forøvrigt har man i 1892 ogsaa haft Opmærksomheden rettet paa at finde nye Afsætningssteder. Vore

2 Konsulenter i England, Faber og Arup, have foretaget en Rejse til Belgien og Nordfrankrig for at undersøge Vilkaarene for Export af danske Landbrugsprodukter dertil. Resultatet af deres Undersøgelser er kort angivet dette, at der synes at være nogen Mulighed for med Fordel at sende Kvæg til Belgien og Faar til Nordfrankrig.

Indadtil er der arbejdet energisk paa at fremme Kvægbruget, paa at føre vore to gode indenlandske Stammer: det røde danske Kvæg og det jyske Kvæg, videre frem. Den mægtige Løftestang for Udviklingen af de mindre Avlsbrugs Kvæghold (altsaa for den overvejende Del af Landets Kvæg) er her Kvægavlsforeningerne, der søge — ved Hjælp af gode Tyre og Stamkøer, strænge Sundhedsbestemmelser, Afkomets Undersøgelse, Vejledning m. H. t. Dyrenes Pleje, Regnskabsføring etc. — at lede Avlen ind i rationelle Spor. Man taler ofte og tit med Ret om Landbrugets Langsomhed i Vendingen, om dets Konservatisme, men netop i den sidste halve Snes Aar har det ikke sjældent vist en Resoluthed i at slaa ind paa nye Baner, en Tilbøjelighed til at optage og energisk fremme nye Formaal, der kun lidet harmonerer med den gængse Tale om Konservatisme og Træghed. Som nu med Kvægavlsforeningerne. De begyndte at danne sig saa smaat i 80ernes Midte, men først efter Husdyrloven af 1887 tager Udviklingen Fart, nu spænde de snart over det hele Land. I Jylland findes der op imod 300 Foreninger, paa Sjælland have de Haand i Hanke med over $\frac{1}{10}$ af Kvægavlen osv. Bevægelsen for at faa oprettet Kvægavlsforeninger har fortsat sig i 1892, dog

er der næppe oprettet slet saa mange som i de nærmest foregaaende Aar, og der er da i Aarets Slutning rejst en berettiget Bevægelse for at erholde et større Stats-tilskud til dem — det tidligere Tilskud af ca. 100 Kr. pr. Forening er paa Grund af det stærkt forøgede Antal gaaet ned til ca. 70 Kr.

Ogsaa paa anden Maade er der i 1892 arbejdet paa at fremme vort Kvægbrug: Stambogsføringen gøres stadig mere omfattende; Opmærksomheden rettes i stigende Grad mod den Fare, der truer vore Husdyr fra Sygdomme og da især fra Tuberkulosen — der er forelagt Rigsdagen et Forslag om aarligt at anvende 50,000 Kr. til at understøtte de Kreaturejere, der ønske at benytte Tuberkulin eller andre diagnostiske Midler til Tuberkulosens Bekæmpelse —; Konsulentvirksomheden er bleven organiseret ved Oprettelsen af et Konsulentkontor under Indenrigsministeriet; det sjællandske Kvægbrugsudvalg har foreslaaet at støtte Dannelsen af »Avlscentre«, da det har vist sig, at naar og hvor Kvægbruget staar højt, skyldes det fra først af enkelte fremragende Opdrættere, fra hvis Avlscentre gode Dyr ere spredte over Landet, og paa Fyn have bekendte Opdrættere dannet »Kvægavlsforeningen Fyn« for ved Hjælp af Stambogsføring og Kaaring af Avlsdyr at føre deres fortrinlige Stammers Udvikling videre etc. etc. — Der arbejdes da paa Kvægbrugets Omraade med bevidste Formaal for Øje og med en Energi, der lover godt.

For Mælkeribruget har Aaret været jævnt godt. Der kommer hvert Aar flere og flere engelske Smør-opkøbere hertil, der købe direkte af Mælkerierne,

baade Smørret og Flæsket have været stærkt efterspurgt til (forholdsvis) gode Priser, hvorimod Ostepriserne have været daarlige og nedadgaaende; for Flertallet af Mælkerierne spiller dette dog ingen Rolle. Af alle Prisansættelser er Smørnoteringen den vigtigste her i Landet, den bestemmer Prisen paa en Vare, hvis Omsætningsværdi i et Aar for Tiden kan sættes til henimod 100 Mill. Kr., hvis Mængde er saa stor, at Noteringens Stigning eller Fald med 1 — én — Øre betyder en Mer- eller Mindreindtægt for Producenterne af gennemsnitlig o. 25000 Kr. om Ugen — om Vinteren lidt mindre, om Sommeren lidt mere. Topnoteringens Gennemsnit for 1892 var o. 98 Kr. mod $95\frac{3}{4}$ Kr. i 1891, $91\frac{1}{2}$ Kr. i 1890 og 96 Kr. i 1889 — medens den for 10 Aar siden var $118\frac{1}{2}$ Kr.!

For Mælkeribruget er Andelsmælkeridriften af uvurderlig Betydning. Af ung Alder er den dog nu Danmarks vigtigste Industri, der samler de Hundredtusind mindre Landbrugeres Mælk og giver ved ensartet Behandling det danske Smør Egenskaben *Egalitet*, der er saa vigtig for et Produkts Stilling paa Verdensmarkedet. Medens der tidligere og navnlig i Aarene 1887—89 blev bygget et Par Hundrede Andelsmælkerier om Aaret — en enkelt Mand byggede ét Aar over 50 —, er Bevægelsen selvfølgelig nu ikke saa stærk, og i det forløbne Aar er der kun bygget enkelte. Den pludselige og stærke Forøgelse af Smørproduktionen, der navnlig var foranlediget af Andelsmælkeriernes Fremkomst, har i 1891 og 1892 naaet et foreløbigt Maximum, da Bønderkøerne nu for en stor Del kælve om Efteraaret, saaledes at Mælkeproduktionen vanske-

lig vil kunne yderligere forøges i betydelig Grad. Overskudsudførselen af Smør var:

i 1887—88	47,2 Mill. Pd.
- 1888—89	51,7 - -
- 1889—90	65,5 - -
- 1890—91	70,5 - -
- 1891—92	69,1 - -

I afvigte Aar har imidlertid en stor Del Mælkerier indført Alpha-Systemet, hvorved der kan paaregnes 3—4 pCt. Smør mere end tidligere, idet Skummetmælken bliver 0,1 pCt. mere fedtfattig.

Svinefedningen har i 1892 været en rentabel Forretning paa Grund af de gode Priser, der ere betalte i Hamburg. Man synes dér udmærket om de danske Svin — *Milch-Zeitung* kalder dem *en Pryd for vort Marked* —, og Øboernes gamle Kærlighed til Fedesvin og Hamburgs Marked er blusset op igen. Den amerikanske Flæskekongurrence i Tyskland synes ikke farlig for os. Overskudsudførselen var af

	Svin. Stkr.	Grise. Stkr.	Flæsk. Mill. Pd.
i 1889—90	65,000	2,500	58,6
- 1890—91	196,000	4,000	56,2
- 1891—92	201,000	÷ 2,600	71,6

Aaret har ikke været godt for Hesteavl, baade Exporten og Priserne have været mindre end i de foregaaende Aar, hvad der maaske skyldes det Afbræk i Handel og Vandel, som Koleraen i Tyskland og Frygten herhjemme foraarsagede. Overskudsudførselen var i sidste og næstsidste Landbrugsaar henh. 4,400 og 5,300 Stkr. I Modsætning til den Ensartethed, der gør sig gældende i Kvægavl, er Hesteavl paa

Øerne et Kaos og kun en ubetydelig Indtægtskilde for Landbruget. Paa Halvøen er det anderledes, dér arbejder man i Fællesskab — der findes nu i Jylland op imod 100 Hesteavlforeninger — med bestemte Formaal for Øje, og Avlen giver i mange Egne Landbruget en stor Indtægt. Relativt set nærmer man sig til Forholdene i England, hvor en Hingst af Landracen kan opnaa en Pris af over 50,000 Kr.; der er saaledes i Sommer forgæves budt 22,000 Kr. for 1.-Præmiehingsten ved Viborgskuet, den 3aarige *Valdemar Engebjerg*, medens 2 Hingste hver ere solgte for 14,000 Kr., og en 1½ Aars Hingst i Slutningen af Aaret betales med 8,000 Kr. Disse Priser skulde synes opskruede, og nogen Hasard er der selvfølgelig altid forbunden med slige Handler, men paa den anden Side viser det, hvilket Værd de handelskyndige Jyder tillægge gode Avlsdyr, og hører man, at en god Hingst kan indbringe 3—4000 Kr. om Aaret i Bedækningspenge, vil man forstaa, at selv et dyrt Køb kan blive en fordelagtig Forretning.

Arbejderforholdene i 1892 have været lidet heldige, særlig for de større Gaardes Vedkommende. Man klager ikke blot over Mangel paa Arbejdskraft, men ogsaa og nok saa meget over den Løshed og Uvederhæftighed, der gør sig gældende i Kontraktsforholdene. Indførselen af svensk Arbejdskraft er bleven vanskeliggjort, dels ved den svenske Lovgivning, dels ved en forøget Anvendelse af Arbejdere i Sverige (udvidet Sukkerroedyrkning i Skaane). De spredte Forsøg, der ere gjorte i 1892 paa at indføre Arbejdskraft fra østevropæiske Egne, ere mislykkede, hvad der dog

ikke udelukker, at en organiseret Indførsel kan lykkes.

Paa Foreningsomraadet er Aarets store Begivenhed de 3 Delegeretmøder, paa hvilke Toldspørgsmaalet drøftedes. *Nationalekonomisk Tidsskrift* vil i et følgende Hefte ventelig komme tilbage hertil.

Af Landbrugslove, der ere traadte i Kraft i sidste Aar, er der Grund til at fremhæve Loven om Tilskud til Folkehøjskoler og Landbrugsskoler samt Landbohøjskoleloven, der ved at indføre ny vigtige Lærefag og forbedrede Lønninger for Skolens Lærere, udvide dens Lokaler og forøge dens Samlinger og Apparater, er af ikke ringe Betydning.

I Ejendomspriserne synes der at være lidt Fremgang. Skal en Ejendom sælges strax, *à tout prix*, ved Tvangssalg, i udpint Tilstand, da ere Priserne selvfølgelig miserable. Men er Ejendommen i god Drift og sælges frit, opnaas der som Regel gode Priser, om end Salg ofte er vanskelig at faa i Stand.

— Af Hensyn til den Plads, Tidsskriftet kan afse, er det forløbne Aars Fysiognomi kun tegnet i flygtigt Omrids, og meget er udeladt, som kunde have fortjent Omtale. Dog Et bør ikke lades uomtalt, da det maa ske mere end noget Andet giver Aaret sit Særpræg. Hvad der sigtes til, er den Solidaritetsfølelse mellem store og smaa Landmænd, der i 1892 har givet sig stærkere Udslag end tilforn. Den, der kender til Stemninger og Tilstande i Landbruget, vil vide, at en agrarisk Bevægelse er i sin Vorden, født af den sikre Overbevisning, at i Landbrugets haarde Tilværelseskamp, gælder det nu om ikke at kæmpe enkelt-

vis, men i Række og Geled. I Forening arbejder man mod fælles Maal, tekniske, økonomiske og sociale, og ved den Styrke og Selvbevidsthed, som fælles Optræden giver, begynder hin Resignationens og Selvopgivelsens Aand at vige, der tidligere hængede saa mangt et Arbejde i Landbruget, og kvalte saa mangt et Initiativ. Flertallet af danske Landmænd ser nu lysere paa Landbrugets Fremtid end for faa Aar siden.